

Η διεθνής αναγνώριση των επαναστατημένων ελλήνων

Μότσιου Βασιλική
Στεφανοπούλου Αναστασία
Μεταπτυχιακές φοιτήτριες
ΠΜΣ «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Νομικές Σπουδές»
Νομική Σχολή ΑΠΘ

Περιεχόμενα

1. Η έννοια της διεθνούς αναγνώρισης
2. Τα κριτήρια του διεθνούς συστήματος για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας νέων κρατών
3. Η θέση των Ελλήνων στη διεθνή έννομη τάξη κατά την προεπαναστατική περίοδο - η αντιμετώπιση της Φιλικής Εταιρίας
4. Η θέση των Ελλήνων στη διεθνή έννομη τάξη κατά την επανάσταση
5. Οι ενέργειες των επαναστατημένων Ελλήνων για διεθνή αναγνώριση: το ελληνικό εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα ως πρόδρομος μιας ενομούμενης πολιτείας
 - 5α. η δημιουργία πυρήνων κρατικής οργάνωσης και η άσκηση [εξωτερικής] «πολιτικής»
 - 5β. οι νομοθετικές προβλέψεις αναφορικά με τη διεθνή εκπροσώπηση του υπό σύσταση ελληνικού κράτους στα διάφορα πολιτεύματα
 - 5γ. Η συμμόρφωση των επαναστατημένων Ελλήνων με το διεθνές δίκαιο – η σημασία της στάσης αυτής
 - 5δ. Οι αποστάσεις από τον «καρμποναρισμό» και η αποδοχή του μοναρχικού θεσμού
6. Ο ρόλος των Μεγάλων Δυνάμεων - το φάσμα των λύσεων ως προς το ελληνικό ζήτημα - η τελική διευθέτηση
7. Βιβλιογραφία - Παραρτήματα

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ

Η διεθνής αναγνώριση αφορά έναν μακράν θεσμό, θεωρούμενο από αρκετούς νομικούς ως «η βάση του διεθνούς δικαίου». Μέσω της αναγνώρισης ένα νεοσύστατο κράτος επιβεβαιώνει τη θέση του στη διεθνή κοινότητα¹. Η χρήση της χρονολογείται στο Μεσαίωνα, όταν η παπική αναγνώριση ήταν απαραίτητη, προκειμένου μία πολιτική οντότητα να γίνει μέλος της οικογένειας των χριστιανικών εθνών². Παρόμοιο ρόλο με αυτόν του Πάπα διαδραμάτισαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, μετά τη Συνθήκη της Βεστφαλίας (1648)³.

Λόγω των εγγενών πολιτικών και νομικών χαρακτηριστικών της, η έννοια της αναγνώρισης παραμένει έως και σήμερα ασαφής με το δίκαιο που τη διέπει να μην είναι πλήρως ανεπτυγμένο και κωδικοποιημένο. Ενδεικτική της ασάφειας που χαρακτηρίζει τον εν λόγω θεσμό είναι η κατά καιρούς σύγχυση διάφορων κυβερνήσεων σχετικά με την αναγνώριση κάποιας κυβέρνησης από πλευράς τους, καθώς και οι διαφορετικές ερμηνείες, τις οποίες τα κράτη προσδίδουν σε αυτήν.

¹ Oppenheim 1958, 126.

² Προκειμένου ένας πρίγκιπας να κυβερνήσει, χρειαζόταν την ευλογία της Εκκλησίας, *πρβλ.* Blix 1970, 604.

³ Η Αυστρία, η Μεγάλη Βρετανία, η Ρωσία, η Πρωσία και η Γαλλία αποφάσισαν για την ένταξη κρατών στην οικογένεια των Εθνών. Η αναγνώριση από αυτές καθιστούσε τα Κράτη μέλη της οικογένειας και αφορούσε είτε προϋπάρχοντα Κράτη είτε τη δημιουργία νέων Κρατών.

Ο θεσμός της αναγνώρισης μπορεί να αναφέρεται σε κράτη, κυβερνήσεις, απελευθερωτικά κινήματα, εμπόλεμους, καθώς και σε άλλα καθεστώτα. Ανάλογα με το υποκείμενο, το οποίο αφορά, απαιτείται και η πλήρωση διαφορετικών προϋποθέσεων. Μπορεί να είναι ρητή ή να εννοείται, να είναι *de facto*⁴, διπλωματική ή *de jure* αναγνώριση. Άξιο αναφοράς είναι πως στην εισαγωγή της τελευταίας αυτής διάκρισης συνέβαλαν αποφασιστικά⁵ στις αρχές του 19^{ου} αιώνα δύο εκ των βασικών πρωταγωνιστών της Ελληνικής Επανάστασης, ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών Lord Castlereagh και ο διάδοχός του George Canning⁶, σε μία προσπάθεια συμφιλίωσης των εμπορικών και πολιτικών συμφερόντων της Μεγάλης Βρετανίας με την αρχή της νομιμότητας, όπως αυτή διατυπώθηκε το 1815 από τις πέντε μεγάλες Ευρωπαϊκές Δυνάμεις.

2. ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΝΕΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Στο πλαίσιο της αρχής της νομιμότητας, η οποία καταρχήν απέκρουε κάθε μεταβολή του εδαφικού και πολιτειακού *status quo*, διαμορφώθηκαν και τα κριτήρια του διεθνούς συστήματος αναφορικά με την αναγνώριση της ανεξαρτησίας των νέων κρατών. Προαπαιτούμενο ήταν ο αποτελεσματικός και με ικανοποιητικό τρόπο έλεγχος των εδαφών εκ μέρους της αποσχιζόμενης περιοχής, ο οποίος καθιστούσε σχεδόν απίθανη την εκ νέου επιβολή της κυριαρχίας εκ μέρους του προηγούμενου κυρίαρχου κράτους⁷. Εξίσου απαραίτητη ήταν και η πλήρης συμμόρφωση του νεόκοπου κράτους με τους διεθνείς κανόνες δικαίου, καθότι με τον τρόπο αυτό εντασσόταν στην κοινωνία των πολιτισμένων εθνών⁸.

Έχοντας γνώση της υφιστάμενης διεθνούς κατάστασης, η πολιτική ηγεσία των επαναστατημένων Ελλήνων γρήγορα αντιλήφθηκε ότι, προκειμένου να έχει πιθανότητες επιτυχίας η Επανάσταση και να αναγνωριστεί η ανεξαρτησία του ελληνικού έθνους, έπρεπε να δημιουργήσουν τις κατάλληλες προϋποθέσεις. Σκόπιμο κρίνεται σε αυτό το σημείο να εξεταστεί η θέση την οποία κατείχαν οι Έλληνες στη διεθνή έννομη τάξη τόσο κατά την προεπαναστατική περίοδο όσο και κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης.

3. Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ - Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Η Φιλική Εταιρία σχεδιάσθηκε αρχικά ως αυστηρά συνωμοτική οργάνωση επιλέκτων που θα απευθυνόταν μόνο προς Έλληνες φιλοπατρίδες, προς όλους τους εκλεκτούς και ανδρείους των ομογενών⁹. Ως μυστική οργάνωση, υιοθέτησε το οργανωτικό πρότυπο των μυστικών εταιριών, που δρούσαν τότε στην Ευρώπη. Τα υποψήφια μέλη της δοκιμάζονταν και στη συνέχεια εντάσσονταν σε αυτήν, αφού ορκίζονταν πίστη, αφοσίωση και εχεμύθεια. Λόγω της φύσης της, ήταν αναμενόμενη η αρνητική της αντιμετώπιση εκ μέρους της Ιεράς Συμμαχίας, ιδίως του Metternich, ο οποίος έσπευσε να την ταυτίσει με τα επαναστατικά κινήματα εκείνης της εποχής¹⁰. Ως προς τη διεθνή της δράση, η απουσία συντεταγμένου πολιτειακού φορέα, καθώς

4 Σύμφωνα με τον Lauterpacht, "η αρχή της *de facto* αναγνώρισης χρονολογείται στο πρώτο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα, όταν η απόσχιση των Δημοκρατιών της Λατινικής Αμερικής έφεραν αντιμέτωπη τη Μεγάλη Βρετανία και τα άλλα κράτη με το πρόβλημα της συμφιλίωσης της πρακτικής αναγκαιότητας της αναγνώρισης με τις βλέψεις της Ισπανίας και της Πορτογαλίας", Lauterpacht 1947, 330-331.

5 Bourquin 1954, 402.

6 Σε σχετική ομιλία του, ο George Canning ανέφερε πως το 1822 το εύρος του εμπορίου μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και των αποικιών της Ισπανίας, οδήγησε στη *de facto* αναγνώριση της ξεχωριστής πολιτικής τους ύπαρξης: αναγνωρίστηκε η εμπορική τους σημαία, γεγονός το οποίο οδήγησε στα ίδια πλεονεκτήματα που είχαν στον τομέα αυτό άλλα ανεξάρτητα κράτη, *πρβλ.* Talmon 2001, 45.

7 Crawford 1979, 255-256

8 Γαρδίκια 1999, 25.

9 Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (ΙΒ') 1975, 13.

10 Αξίζει να σημειωθεί πως στο συνέδριο του Λάνυπαχ, παρότι η Ιερά Συμμαχία ενημερώθηκε για το ελληνικό κίνημα, μόνο ο Metternich το χαρακτήρισε «καρμποναρικό», *πρβλ.* Βόγλη 2015, 7.

και ο χαμηλός βαθμός πολιτικής οργάνωσης των Ελλήνων καθιστούσαν αδύνατη την αναγνώριση νομικής ισχύος στις δραστηριότητές της¹¹.

4. Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Αντίστοιχα, η θέση των Ελλήνων κατά την έναρξη της Επανάστασης δεν έτυχε ευνοϊκότερης αντιμετώπισης. Ως ένα επαναστατικό σύνολο, οι Έλληνες θεωρούνταν από νομικής απόψεως παράνομοι στασιαστές χωρίς διεθνή υπόσταση και, επομένως, δικαιώματα και υποχρεώσεις. Απόρροια της θέσης τους αυτής ήταν η δικαίωμα επέμβασης τρίτων κρατών υπέρ της Πύλης και κατά των Ελλήνων. Περαιτέρω, οι Έλληνες δεν μπορούσαν να θεωρηθούν εμπόλεμοι, γεγονός το οποίο είχε ως συνέπεια τη μη εφαρμογή των κανόνων του πολέμου υπέρ αυτών, ενώ αδύνατη καθίστατο και η εφαρμογή του δικαίου της ουδετερότητας απέναντί τους. Αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν η αναγνώριση των τουρκικών πολεμικών ενεργειών εκ μέρους των ξένων Δυνάμεων, οι οποίες, αντιθέτως, δεν διατηρούσαν επίσημες σχέσεις με τη Διοίκηση του Αγώνα¹².

5. ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΜΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ: ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΩΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΜΙΑΣ ΕΥΝΟΜΟΥΜΕΝΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

5α. Η δημιουργία πυρήνων κρατικής οργάνωσης και η άσκηση [εξωτερικής] «πολιτικής»

Προϋπόθεση της αναγνώρισης επαναστατημένων Ελλήνων ως κράτος ήταν να λειτουργούν ήδη ως τέτοιο. Η εξουσία των αρματολών, των κλεφτών και των καπετάνιων έπρεπε να μεταβιβαστεί σε μια κεντρική αρχή, η οποία θα αναλάμβανε την εσωτερική οργάνωση των Ελλήνων¹³, αλλά και θα έδινε στις ξένες Δυνάμεις η εικόνα πως οι Έλληνες οργάνωναν «φρόνιμη» διοίκηση¹⁴. Για το λόγο αυτό, δημιουργήθηκαν πυρήνες κρατικής οργάνωσης, οι οποίοι σταδιακά μετεξελίχθηκαν σε συντεταγμένους πολιτειακούς φορείς¹⁵, βασισμένους στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών και αποτελούμενους από «βουλευτικό», «εκτελεστικό» και «δικαστικό» όργανο.

5β. Οι νομοθετικές προβλέψεις αναφορικά με τη διεθνή εκπροσώπηση του υπό σύσταση ελληνικού κράτους στα διάφορα πολιτεύματα

Εξίσου απαραίτητη ήταν και η θέσπιση πολιτειακών κανόνων, όπως επέτασσε ένα κράτος δικαίου. Την ανάγκη αυτή είχαν, άλλωστε, επισημάνει πολιτικοί με δυτικό προσανατολισμό, όπως ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο οποίος τόνιζε την αξία της υιοθέτησης συντάγματος¹⁶, καθώς και ο διατελών χρέη υπουργού Εξωτερικών Θεόδωρος Νέγρης¹⁷. Μόνο με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να πεισθούν οι δυνάμεις της Ευρωπαϊκής Συμφωνίας ότι η επανάσταση των Ελλήνων δεν υπονόμει την καθεστηκυία τάξη των πραγμάτων, καθώς η Πύλη ήταν εκείνη, η οποία στερείτο νομιμοποίησης, ενώ οι ίδιοι μάχονταν για τη δίκαιη αποκατάσταση του παλαιού τους έθνους¹⁸.

Ιδιαίτερη σημασία απέδιδαν οι επαναστατημένοι Έλληνες στη διεθνή εκπροσώπηση της χώρας, στον

11 Ιωάννου 1979, 19-20.

12 Ιωάννου 1979, 61-63.

13 Την άποψη για την ανάγκη πολιτικής ηγεσίας που θα αναλάμβανε την αποτελεσματική διεξαγωγή του πολέμου, καθώς και την πλήρωση του κενού εξουσίας συμμαρίζονταν όλοι οι επίδοξοι ηγέτες της Ελληνικής Επανάστασης, *πρβλ.* Βόγλη 2015, 14.

14 Βόγλη 2015, 23.

15 Ιωάννου 1979, 21.

¹⁶ Αξίζει να αναφερθεί πως σε μυστική συνάντησή του με εκπρόσωπο του Metternich στη Ζάκυνθο το 1824, ο Μαυροκορδάτος πως ο χαρακτηρισμός των πολιτευμάτων του Αγώνα ως προσωρινών υποδήλωνε πως η προσωρινή ηγεσία του Αγώνα επέτρεπε υποδείξεις των Μεγάλων Δυνάμεων, εφόσον επιθυμούσαν να επηρεάσουν την εξέλιξη των υποθέσεων της μελλοντικής Ελλάδας, *πρβλ.* Βόγλη 2015, 24-25

17 Γαρδίκια 1999, 23-24.

18 Ιωάννου 1979, 108. Αξία αναφοράς είναι και η Προκήρυξη της Μεσσηνιακής Γερουσίας, όπου οι Έλληνες διαβεβαίωναν πως αγωνίζονταν αποκλειστικά εναντίον των Οθωμανών και σέβονταν όλες τις άλλες Δυνάμεις, *πρβλ.* Βόγλη 2015, 12-15.

τρόπο σύναψης των συνθηκών, καθώς και στις σχέσεις της Διοίκησης του Αγώνα με άλλα κράτη, πράγμα το οποίο καταδεικνύεται από την θέσπιση ειδικών νομοθετικών διατάξεων, τόσο στα τοπικά όσο και στα γενικά πολιτεύματα¹⁹.

Η προσήλωση της Διοίκησης του Αγώνα στο σεβασμό τόσο των αρμοδιοτήτων της κεντρικής εξουσίας, όσο και των κανόνων δικαίου καταδεικνύεται από τις συνεχείς προσπάθειές της να περιορίσει την ανέλεγκτη δράση των αγωνιστών, έστω και αν αυτό στην πράξη δεν ήταν πάντοτε εφικτό²⁰.

5γ. Η συμμόρφωση των επαναστατημένων Ελλήνων με το διεθνές δίκαιο – η σημασία της στάσης αυτής

Η θέσπιση Συνταγμάτων και νομοθεσίας θα έμενε κενό γράμμα, εάν οι Έλληνες δεν συμμορφώνονταν με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου της εποχής. Βαθιά πεποίθηση της πολιτικής αλλά και της στρατιωτικής ηγεσίας της Επανάστασης ήταν ότι ο πόλεμος απαιτεί πρωτίστως σεβασμό του δικαίου. Πράγματι, καθ' όλη τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης δεν υπάρχει μαρτυρία άσκησης βίας εναντίον ξένων, καθώς και τρομοκρατική ενέργεια έξω από τον εθνικό χώρο. Το διεθνές δίκαιο του θαλάσσιου πολέμου, το δίκαιο του θαλάσσιου αποκλεισμού, καθώς και το δίκαιο των αιχμαλώτων κατά κανόνα εφαρμόστηκαν από τους επαναστατημένους Έλληνες στα πλαίσια του σεβασμού του διεθνούς δικαίου.

Δεδομένης της χρονικής περιόδου κατά την οποία έλαβε χώρα η Επανάσταση, η ενημέρωση των αγωνιστών σχετικά με τους ισχύοντες κανόνες του διεθνούς δικαίου γινόταν τόσο μέσα από φυλλάδια, διακηρύξεις, όσο και μέσω εγκυκλίων και οδηγιών της Διοικήσεως του αγώνα και των τοπικών φορέων της πολιτικής εξουσίας. Αξίζει, δε, να σημειωθεί πως, παρά την έλλειψη αποκρυστάλλωσης των κανόνων του διεθνούς δικαίου εκείνη την εποχή, καταβάλλονταν μεγάλες προσπάθειες, προκειμένου αυτοί να έλθουν σε γνώση των αγωνιστών, στην πιο φιλελεύθερη, μάλιστα, εκδοχή τους²¹.

5δ. Οι αποστάσεις από τον «καρμποναρισμό», η προσέγγιση της Καθολικής Εκκλησίας και η αποδοχή του μοναρχικού θεσμού

Με έντονη την παρουσία του καρμποναρισμού και του ιακωβινισμού στην Ευρώπη εκείνη την εποχή, οι Έλληνες, όντας και οι ίδιοι ένα επαναστατικό σύνολο, έπρεπε να τονίσουν τον εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα της Επανάστασης και να ανασκευάσουν οποιαδήποτε απόπειρα να τους ταυτίσουν με τα ως άνω κινήματα²². Με δεδομένη τη συνωμοτική φύση της Φιλικής Εταιρίας, καταβλήθηκε προσπάθεια αποσύνδεσης της Επανάστασης από το παρελθόν της. Σχετικές εισηγήσεις, άλλωστε υπήρξαν τόσο από την πλευρά του Καποδίστρια, όσο και από την πλευρά του Μαυροκορδάτου. Στο πλαίσιο αυτό, η τρίχρωμη σημαία της Φιλικής Εταιρίας, με τα επαναστατικά χρώματα (μαύρο, λευκό, κόκκινο), αντικαταστάθηκε από τη γαλανόλευκη με τον σταυρό²³. Παράλληλα, σημαντικές προσπάθειες κατεβλήθησαν για τη διαφώτιση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης τόσο από Έλληνες, όσο και από φιλέλληνες²⁴.

Σε μία προσπάθεια να ανατραπεί κάθε υποψία ως προς τη σύνδεση της Ελληνικής Επανάστασης και των ευρωπαϊκών επαναστατικών κινήματων, οι επαναστατημένοι Έλληνες προσέγγισαν την Καθολική Εκκλησία, προσπαθώντας να ενισχύσουν μέσω της θρησκευτικής, την κοινωνική και πολιτική τους νομιμότητα. Μολονότι δεν υπήρξε θετική ανταπόκριση εκ μέρους του Βατικανού, που υπέκυψε στις υποδείξεις της αυστριακής αυλής, η εν λόγω προσέγγιση αναμφίβολα βοήθησε στη βελτίωση της εικόνας των επαναστατημένων Ελλήνων²⁵.

19 Ειδικότερα, στον Οργανισμό της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος προβλεπόταν η σύναψη συνθηκών εκ μέρους της Γερουσίας και η ακόλουθη επικύρωσή τους από το Βουλευτικό Σώμα, ενώ στη Νομική Διάταξη της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος προβλεπόταν η δυνατότητα της υπό σύσταση Βουλής να κλείνει ειρήνη, να συνάπτει συμφωνίες και να δέχεται πρεσβευτές. Αντίστοιχη πρόβλεψη υπήρχε και στα γενικά πολιτεύματα, με το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου να προβλέπει την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής από το Εκτελεστικό Σώμα και την επιστασία των εξωτερικών υποθέσεων από τον Αρχιγραμματέα της Επικρατείας

20 Ιωάννου 1979, 30.

21 Ιωάννου 1979, 75-80.

22 Ιωάννου 1979, 42.

23 Ιωάννου 1979, 49.

24 Πολύ γρήγορα ο Φιλελληνισμός εξελίχθηκε σε διεθνές κίνημα υποστήριξης του ελληνικού αγώνα με τους Φιλέλληνες να θεωρούνται από την Αυστρία, τη Ρωσία και την Πρωσία ως επικίνδυνοι ριζοσπάστες, *πρβλ.* Βόγλη 2015, 10-11.

25 Ιωάννου 1979, 51-57.

Τέλος, το ενδεχόμενο της αποδοχής του μοναρχικού θεσμού υπήρξε ένα ακόμα βήμα από την πλευρά των Ελλήνων προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης του αγώνα τους²⁶, ακολουθώντας το παράδειγμα και άλλων επαναστατικών ηγεσιών της εποχής. Σχετική αναφορά γίνεται στο τοπικό πολίτευμα της Νομικής Διάταξης των Σαλώνων, καθώς και σε δηλώσεις πολιτικών ηγετών, όπως του Μαυροκορδάτου. Η ως άνω επιλογή προκάλεσε κάποιον ανταγωνισμό μεταξύ Μεγάλων Δυνάμεων, όπως η Βρετανία, η Γαλλία και η Ρωσία, σχετικά με την επιλογή του κατάλληλου προσώπου για τη θέση του Μονάρχη²⁷, κατεδείκνυε, όμως, ταυτόχρονα, το διακαή πόθο των επαναστατημένων Ελλήνων για την αναγνώριση της ανεξαρτησίας τους.

6. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ - ΤΟ ΦΑΣΜΑ ΤΩΝ ΛΥΣΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ - Η ΤΕΛΙΚΗ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΗ

Η Ελληνική Επανάσταση υπήρξε ένα πολυδιάστατο ιστορικό γεγονός. Αξιοπρόσεκτη πτυχή του αποτελεί η στάση που τηρήθηκε από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις της εποχής απέναντι στους επαναστατημένους Έλληνες, δεδομένου του καταλυτικού ρόλου που διαδραμάτισαν ως προς την ικανοποίηση του ελληνικού αιτήματος για ανεξαρτησία.

Μετά την υπογραφή της Συνθήκης των Παρισίων (1814) με τη Γαλλία, οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής ήρθαν αντιμέτωπες με προκλήσεις γενικότερης φύσεως, όπως η μετέπειτα διαμόρφωση της διεθνούς κοινωνίας²⁸. Ακολούθως, στο Συνέδριο της Βιέννης τέθηκαν οι βάσεις για την οργάνωση της διεθνούς έννομης τάξης επί τη βάσει αρχών που ρυθμίζουν τη συμμετοχή και τον τρόπο συμπεριφοράς των μελών της. Η Ιερή Συμμαχία, μια μορφή διεθνούς διευθυντηρίου, ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 1815 στο Παρίσι. Σε αυτή τη προσπάθεια συσπείρωσης των ευρωπαϊκών δυνάμεων πρωτοστάτησε ο τσάρος Αλέξανδρος Α΄, αποβλέποντας στην ενσωμάτωση των αρχών του χριστιανισμού στην πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις²⁹. Περίοπτη θέση στο πλαίσιο της Ιερής Συμμαχίας κατείχε η αρχή της νομιμότητας³⁰, που συνδύαζε το έθιμο και το ιστορικό προηγούμενο με τη χριστιανική ηθική. Επιπλέον, η μοναρχία θεωρείτο ως το μόνο πολίτευμα που εξασφαλίζει την τάξη σε εσωτερικό και διεθνές επίπεδο³¹.

Ο δεύτερος ιδεολογικός πυλώνας της Ιερής Συμμαχίας ήταν η ισορροπία των δυνάμεων. Πρόκειται για τον έλεγχο της ισχύος κάθε κράτους-μέλους της Συμμαχίας³² με απώτερο στόχο τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στην ευρωπαϊκή ήπειρο³³. Το ιδεολογικό υπόβαθρο της Ιερής Συμμαχίας συμπλήρωνε η άποψη περί καταστολής κάθε επαναστατικού κινήματος που δρούσε σε ευρωπαϊκό έδαφος και συνιστούσε απειλή για τα θεμέλια της νέας τάξης που είχε εδραιωθεί στη μεταναπολεόντεια Ευρώπη.

Τα συντηρητικά καθεστώτα που αποτελούσαν την Ιερή Συμμαχία αντιμάχονταν κάθε κίνημα υπέρ της ελευθερίας σε οποιαδήποτε μορφή της, γι' αυτό και κατεβλήθη σημαντική προσπάθεια καταστολής των

26 Γαρδίκια 1999, 40.

27 Ιωάννου 1979, 110-111. Βλ. επίσης Βόγλη 2015, 13, σύμφωνα με την οποία «η τακτική της αναζήτησης συνδυαστικά Ευρωπαίου μονάρχη και Ευρωπαίου προστάτη του ελληνικού αγώνα απογείωσε τον ανταγωνισμό των Μεγάλων Δυνάμεων για την επέκταση της επιρροής τους στο νεοσύστατο κράτος».

28 Hobson 2015, 110

29 Lawrence 1884, 217

30 Η αρχή της νομιμότητας - ιδωμένη από διαφορετική σκοπιά - υπήρξε κοινός τόπος για τους νικητές των ναπολεόντειων πολέμων και την ηττημένη Γαλλία. Συγκεκριμένα, ο Γάλλος εκπρόσωπος Talleyrand χρησιμοποίησε την αρχή της νομιμότητας ως μοχλό ενίσχυσης της ισχνής διαπραγματευτικής θέσης της χώρας του στο χρονικό εκείνο σημείο *πρβλ.* “I ask for nothing but I bring you something important-the sacred principle of legitimacy” σε Nicolson 1946, 143

31 Hobson 2015, 111

32 Η Ιερή Συμμαχία απαρτιζόταν από μέλη δυο “ταχυτήτων”, διότι οι αποφάσεις λαμβάνονταν κατά κανόνα από τη Μεγάλη Βρετανία, τη Ρωσία, την Αυστρία και την Πρωσία. Η Γαλλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Σουηδία σπάνια προσέρχονταν στις συναντήσεις, ενώ ο Talleyrand σταδιακά επέτυχε την μόνιμη συμμετοχή της γαλλικής αντιπροσωπείας. *πρβλ.* Schmieder 2015, 147-148

33 Εν τοις πράγμασι, επρόκειτο για εξισορρόπηση αντικρουόμενων συμφερόντων και αποτροπή παρεκκλίσεων όπως ο γαλλικός αναθεωρητισμός, οι φιλοδοξίες της Ρωσίας ως προς τα οθωμανικά εδάφη και την ανάδειξη της σε ηγέτιδα δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο, οι επεκτατικές βλέψεις της Πρωσίας στη Γερμανία και η αυстро-πρωσική αντιπαλότητα γενικότερα. Η αποτροπή ελάμβανε τη μορφή ηθικής και πολιτικής πίεσης, που συνίστατο στην απειλή απομόνωσης και απόλεια των ωφελειών συνεπάγεται η συμμετοχή στη Συμμαχία για το παρεκκλίνον μέλος *πρβλ.* Schroeder 1992, 685, 699-700

κινημάτων αυτών³⁴. Η πρακτική αυτή συνδέεται τόσο με τον αξιακό κώδικα που είχαν διαμορφώσει οι απολυταρχικές Μεγάλες Δυνάμεις αλλά και με πραγματικές καταστάσεις. Συγκεκριμένα, ο μεγάλος αριθμός εθνοτικών³⁵ και θρησκευτικών³⁶ μειονοτήτων που κατοικούσε στα εδάφη των περισσότερων Μεγάλων Δυνάμεων καθιστούσε επιτακτική την ανάσχεση της διάδοσης των φιλελεύθερων ιδεών στην Ευρώπη, προς διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας των υφιστάμενων κρατών³⁷ αλλά και του μοναρχικού τους πολιτεύματος.

Μέσα σε αυτή την ιστορική συγκυρία, στο ξεκίνημα του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα τους, οι Έλληνες ήρθαν αντιμέτωποι με την αρνητική στάση των Μεγάλων Δυνάμεων. Ομολογουμένως, η στάση αυτή δεν ερμηνεύεται ως αλληλεγγύη απέναντι στους Οθωμανούς. Η παρουσία των τελευταίων σε ευρωπαϊκό έδαφος μετρούσε αιώνες. Εντούτοις, η Οθωμανική Αυτοκρατορία δε θεωρήθηκε ποτέ τμήμα του ευρωπαϊκού κόσμου. Για τους Ευρωπαίους, οι Οθωμανοί ανήκαν στη Ασία, για φυλετικούς και πολιτισμικούς λόγους³⁸. Για ορισμένες, όμως, εκ των Μεγάλων Δυνάμεων, η «συνύπαρξη» με τους Οθωμανούς στον ευρωπαϊκό χώρο φάνταζε ωφέλιμη. Κύριος εκφραστής των αντίστοιχων απόψεων υπήρξε ο Αυστριακός καγκελάριος Klemens von Metternich. Πολέμιος της επανάστασης και ένθερμος υποστηρικτής του μοναρχικού θεσμού, ο Metternich θεωρούσε ότι κάθε πολιτικός νεωτερισμός τροφοδοτούσε τα επαναστατικά ρεύματα της εποχής, ενώ τασσόταν υπέρ της διαφύλαξης του status quo και της αποτροπής της διάδοσης καινοτόμων ιδεών.

Ως προς το ελληνικό ζήτημα, η αρνητική στάση του Metternich οφείλεται στη γενικότερη αποστροφή του προς κάθε λογής επανάσταση αλλά και σε ειδικότερους λόγους που αφορούσαν τα αυστριακά συμφέροντα. Για τον Metternich, η Οθωμανική Αυτοκρατορία λειτουργούσε ως «ανάχωμα» στη ρωσική επέκταση προς νότον³⁹. Η Ελληνική Επανάσταση υπέσκαπτε την οθωμανική κυριαρχία και ταυτόχρονα μπορούσε να πυροδοτήσει μια επέμβαση της Ρωσίας στα εσωτερικά ζητήματα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας⁴⁰. Ο Metternich από την πλευρά του κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε να αποτρέψει την αναγνώριση των επαναστατημένων Ελλήνων, καθώς η θετική έκβαση του ελληνικού επαναστατικού αγώνα μπορούσε να αποβεί εξαιρετικά επιβλαβής για την Αυστρία.

Καθοριστικής σημασίας υπήρξε η στάση που υιοθέτησε η Βρετανία απέναντι στους Έλληνες. Σε αντίθεση με τις λοιπές Μεγάλες Δυνάμεις, η Βρετανία δεν τασσόταν εκ προοιμίου ενάντια σε κάθε επαναστατικό κίνημα, ιδιαίτερα εάν το κίνημα αυτό δεν έπληττε τα συμφέροντά της. Σημείο τριβής με τις λοιπές Μεγάλες Δυνάμεις αποτέλεσε και η βρετανική άποψη περί μοναρχίας. Για τη βρετανική πλευρά, η γενικευμένη υπεράσπιση ενός συγκεκριμένου πολιτεύματος δεν έπρεπε να τεθεί ως πρωταρχικός στόχος των Μεγάλων Δυνάμεων⁴¹. Η Βρετανία απεδείχθη συνεπής ως προς τη θέση αυτή, όπως έδειξε η ιστορία.

Η διαφοροποίηση αυτή δε δημιούργησε ιδιαίτερα προβλήματα κατά τη διάρκεια της θητείας του Castlereagh, έως και το 1822. Η παρουσία στη βρετανική κυβέρνηση ενός προσώπου με το οποίο ο Metternich είχε χτίσει σχέση αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης, εξασφάλιζε στην Αυστρία ότι η βρετανική πολιτική δεν θα απέβαινε «εχθρική» για τα αυστριακά συμφέροντα, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους⁴². Αντίθετα, η άνοδος του Canning στη θέση Castlereagh ως υπουργού Εξωτερικών προμήνυε ριζικές αλλαγές στη διεθνή στάση της χώρας. Ο Canning αντιμετώπιζε με σκεπτικισμό την Ιερή

34 Lawrence 1884, 218

35 Στην Αυστρία συνυπήρχαν έντεκα διαφορετικές εθνικότητες, ενώ στην Πρωσία κατοικούσε μια μεγάλη και προβληματική πολωνική μειονότητα. Παράλληλα, ο πληθυσμός της Ρωσίας αποτελούνταν από Ρώσους σε ποσοστό 50% *πρβλ.* Schroeder 1975, 24

36 Στην Πρωσία κατοικούσαν καθολικοί και προτεστάντες, ενώ στην Αυστρία ήταν εγκατεστημένοι προτεστάντες αλλά και ορθόδοξοι. Στη Ρωσία, η σύνθεση ήταν ετερόκλητη, καθώς περιελάμβανε μουσουλμάνους, καθολικούς, προτεστάντες, παλαιούς πιστούς και ουνίτες. Σημειώτεον ότι και στις τρεις αυτές χώρες υπήρχαν εβραϊκές μειονότητες *πρβλ.* Schroeder 1975, 24

37 Η αποτροπή της αναγέννησης του πολωνικού εθνικού κράτους αποτέλεσε κοινό στόχο για τη Ρωσία, την Αυστρία και την Πρωσία. *πρβλ.* Schroeder 1975, 24

38 Η ρωσική πλευρά θεωρούσε ότι οι Οθωμανοί, ως ασιατικός λαός, αδυνατούσαν να λειτουργήσουν στις διεθνείς σχέσεις τους με βάση τις αρχές της αμοιβαιότητας και της καλής πίστης *πρβλ.* Philips 1915, 106-107

39 Philips 1915, 106-107

40 Šedivý 2013, 59

41 Lawrence 1884, 218

42 Philips 1915, 121

Συμμαχία γενικότερα, στάση που συνοψίζεται στη φράση του “κάθε έθνος για τον εαυτό του και ο Θεός για όλους μας”⁴³. Πρωταρχικό μέλημα του ήταν η διασφάλιση των βρετανικών συμφερόντων, αποφεύγοντας να καταδικάσει άνευ ετέρου τα επαναστατικά κινήματα της εποχής, ειδικά εάν η δράση τους μπορούσε να αποβεί ωφέλιμη για τη χώρα του.

Λίγο πριν από τον θάνατό του, το καλοκαίρι του 1822, ο Castlereagh αναγνώρισε ως εμπόλεμους τους επαναστάτες στις ισπανικές αποικίες της Λατινικής Αμερικής, παρά την άρνηση της Γαλλίας, την αντίθεση του Metternich αλλά και του τσάρου. Στη συνέχεια, ο Canning τάχθηκε υπέρ της αναγνώρισης της ανεξαρτησίας των Λατινοαμερικάνων επαναστατών, ακόμη και εάν τα υπό ίδρυση κράτη δεν υιοθετούσαν το μοναρχικό πολίτευμα. Η δημιουργία των νέων αυτών κρατών κρίθηκε επωφελής για το βρετανικό υπερπόντιο εμπόριο, με τη Βρετανία να συνάπτει εμπορική συμφωνία με τη Βραζιλία το καλοκαίρι του 1824⁴⁴. Το Δεκέμβριο του ίδιου χρόνου, η Βρετανία αναγνώρισε το Μεξικό, τη Μεγάλη Κολομβία και την Επαρχία του Buenos Aires ως ανεξάρτητα κράτη. Παρά τις επιφυλάξεις του βασιλιά και τη βρετανικής κυβέρνησης, η απόφαση αυτή πάρθηκε στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής του Canning, με την υποστήριξη του Κοινοβουλίου, των τραπεζιτών και των εμπόρων της Βρετανίας⁴⁵.

Όμοια τακτική θα ακολουθούσε ο Canning και στο ελληνικό ζήτημα. Η αναγνώριση της Ελληνικής Επανάστασης μπορούσε να αυξήσει την επιρροή της Βρετανίας στη Μεσόγειο, με θετικές επιπτώσεις στην περαιτέρω ανάπτυξη του βρετανικού εμπορίου⁴⁶. Η Βρετανία, όχι μόνο δεν απέτρεψε τη συμμετοχή Βρετανών φιλελλήνων στις πολεμικές επιχειρήσεις των Ελλήνων, αλλά προέβη και σε δραστικότερες ενέργειες, όπως η αναγνώριση του ναυτικού αποκλεισμού των τουρκικών παραλίων από τους Έλληνες στις 25 Μαρτίου 1823. Η ενέργεια αυτή, σε συνδυασμό με την παροχή δανείου στην ελληνική κυβέρνηση το 1824, σήμανε την *de facto* αναγνώριση των Ελλήνων από τη Βρετανία⁴⁷.

Ο έτερος ισχυρός πόλος, η Ρωσία, παραδοσιακά δεν άφηνε περιθώριο για παρεμβάσεις τρίτων κρατών στις σχέσεις της με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και τις υπόλοιπες ασιατικές χώρες⁴⁸. Η πρακτική αυτή μεταβλήθηκε από τον τσάρο Αλέξανδρο⁴⁹, ο οποίος τήρησε διαφορετική στάση σε σχέση με τους προκατόχους του, επηρεασμένος από το γενικότερο κλίμα εντός της Ιερής Συμμαχίας. Η Μεγάλη Αικατερίνη είχε σαφείς επεκτατικές βλέψεις προς το νότο. Ένα μέρος τους ικανοποιήθηκε με τη Συνθήκη του Κιουτσούκ-Καϊναρτζή (1774)⁵⁰, δυνάμει της οποίας η Ρωσία απέκτησε σειρά προνομίων, οικονομικού και μη χαρακτήρα. Τα προνόμια αυτά δεν ήταν σαφώς οριοθετημένα, ωστόσο καθιστούσαν δυνατή την άσκηση ουσιαστικής επιρροής της Ρωσίας επί καίριων εσωτερικών ζητημάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπως η διοίκηση των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών και τα δικαιώματα της ορθόδοξης ελληνικής Εκκλησίας. Ερμηνεύοντας διασταλτικά τη Συνθήκη αυτή, ο τσάρος της Ρωσίας είχε αναχθεί σε προστάτη της ελληνορθόδοξης Εκκλησίας, και κατ' επέκταση των ορθόδοξων πληθυσμών που κατοικούσαν στην οθωμανική επικράτεια⁵¹.

43 Η πρωτότυπη εκδοχή της φράσης : “Every nation for itself and God for us all”

“Biography of George Canning”, <https://www.historydiscussion.net/biography/biography-of-george-canning-1822-27-british-politician/1416>

44 Philips 1915, 130

45 Schmieder 2015, 159-162

46 Marvin 1929, 67

47 Šedivý 2013, 134

48 Philips 1915, 107

49 Απώτεροι στόχοι της ρωσικής πολιτικής πριν το 1812 ήταν η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ή τουλάχιστον η προσάρτηση μεγάλων τμημάτων από τα εδάφη της τελευταίας, καθώς και η ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ Αυστρίας και Πρωσίας. Η πολιτική αυτή άλλαξε σταδιακά μετά το Συνέδριο της Βιέννης και την ίδρυση της Ιερής Συμμαχίας *πρβλ.* Schroeder 1992, 701

50 Δυνάμει της συνθήκης αυτής, η Ρωσία απέκτησε για πρώτη φορά σημαντική επιρροή στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας με την απόκτηση του Αζόφ και την αναγνώριση του δικαιώματος ελεύθερης ναυσιπλοΐας για εμπορικούς σκοπούς. Επιπλέον, η συνθήκη προέβλεπε την παρουσία Ρώσων πρέσβων στην Κωνσταντινούπολη σε μόνιμη βάση και την παραχώρηση δικαιώματος προστασίας της ελληνορθόδοξης Εκκλησίας στην Τουρκία. Οι Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και τα νησιά του Αιγαίου επρόκειτο να τεθούν εκ νέου υπό την οθωμανική εξουσία, με την προϋπόθεση ότι θα ελάμβανε χώρα “καλύτερη διακυβέρνηση” *πρβλ.* Marriott 1927, 146

51 Marriott 1927, 146

Το ξέσπασμα της Ελληνικής Επανάστασης έφερε τον τσάρο Αλέξανδρο μπροστά σε ένα δίλημμα, καθώς στο πρόσωπό του συνέτρεχαν δυο αντικρουόμενες ιδιότητες. Ως προστάτης της ορθόδοξης Εκκλησίας, έπρεπε να συνδράμει τους επαναστατημένους Έλληνες, ενώ ως συνιδρυτής της Ιερής Συμμαχίας να τους αποκηρύξει⁵². Τελικά επέλεξε το δεύτερο, κάτω από την επιρροή των Metternich και Castlereagh⁵³. Ωστόσο, μια σειρά από γεγονότα σταδιακά οδήγησε στην αλλαγή της ρωσικής στάσης. Η αιχμαλωσία ελληνικών πλοίων υπό ρωσική σημαία στα Δαρδανέλλια, η παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων αναφορικά με τις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες από τους Οθωμανούς⁵⁴, καθώς και ο απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε'⁵⁵ αποτέλεσαν ενέργειες που έθιγαν τα συμβατικά δικαιώματα της Ρωσίας και το κύρος του τσάρου. Ωστόσο, ο τσάρος Αλέξανδρος και πάλι δεν έλαβε δραστικές πρωτοβουλίες υπέρ των Ελλήνων. Λίγο πριν από τον θάνατό του, η ρωσική διπλωματία κατέθεσε το Σχέδιο των Τριών Τμημάτων. Βάσει του σχεδίου αυτού, η Ελλάδα επρόκειτο να χωρισθεί σε αυτόνομα τμήματα, κατά το πρότυπο των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών. Το εν λόγω σχέδιο δεν ευδοκίμησε⁵⁶.

Η ουσιαστική μεταστροφή της ρωσικής πολιτικής επήλθε με την άνοδο του τσάρου Νικολάου Α', το 1825. Ο νέος τσάρος έλαβε την πρωτοβουλία να επιδιώξει επέμβαση υπέρ των επαναστατημένων Ελλήνων σε συνεργασία με τη Βρετανία αρχικά, και, στη συνέχεια, τη Γαλλία. Το πρώτο βήμα προς την ελληνική ανεξαρτησία έλαβε χώρα το 1826, με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου της Πετρούπολης⁵⁷, ενώ το Πρωτόκολλο του Λονδίνου που υπεγράφη το 1830 σηματοδότησε τη γένεση του ελληνικού εθνικού κράτους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελληνική Επανάσταση υπήρξε το μοναδικό επαναστατικό κίνημα στην Ευρώπη που η Ιερή Συμμαχία δεν κατόρθωσε να καταπνίξει την περίοδο 1815-1830⁵⁸. Το ανέφικτο έγινε εφικτό στην περίπτωση της Ελλάδας, εξέλιξη που οφείλεται αναμφίβολα στο σθένος των Ελλήνων αγωνιστών αλλά και την πολιτική συγκυρία της εποχής.

52 Marriot 1948, 59

53 Philips 1915, 115

54 ibid 118

55 Ο απαγχονισμός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε' προκάλεσε την αγανάκτηση των Ρώσων. Η σορός του περισυνελέγη από ρωσικό εμπορικό πλοίο και κηδεύτηκε με τιμές μάρτυρα στην Οδησό προβλ. Philips 1915, 140

56 Marvin 1929, 67

57 Philips 1915, 150-151

58 "Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους 1821-1897: Η Ευρώπη μετά τους ναπολεόντειους πολέμους", Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/chronos/12/gr/1821_1833/diethni/index.html

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Christopher Hobson, *The Rise of Democracy : Revolution, War and Transformations in International Politics since 1776*, Edimburgh: Edimburgh University Press 2015

F.S. Marvin, *Modern World: Europe from the French Revolution to the League of Nations*, London: Longmans, Green & Co., 1929

Hans Martin Blix, "Contemporary Aspects of Recognition", 130 *Hague Recueil Des Cours* (1970) Part II, 604

Harold Nicolson, *The Congress of Vienna: A Study in Allied Unity, 1812–1822*, New York: Harcourt, Brace and Company 1946

Hersch Lauterpacht, *Recognition in International Law*, England; Cambridge University Press, 1947

James Crawford, *The creation of states in International Law*, Clarendon Press, 1979

John Arthur Ransome Marriott, *History of Europe from 1815 to 1939*, London: Methuen & Co., 1948

John Arthur Ransome Marriott, *Remaking of Modern Europe, from the Outbreak of the French Revolution to the Treaty of Berlin 1789-1878*, London: Methuen & Co., 1927

Lassa Oppenheim, *International Law*, Vol. I. ed. by Hersch Lauterpacht, 8th ed., London: Longmans, Green and Co., 1958

Maurice Bourquin, *Histoire de la Sainte Alliance*, Geneva Librairie De L'Universite Georg & Cie S.A., 1954

Miroslav Šedivý, *Metternich, The Great Powers and the Eastern Question*, Pilsen: University of West Bohemia Press, 2013

Paul W. Schroeder, "Did the Vienna Settlement Rest on Balance of Power?", *The American Historical Review*, 97.3 (June 1992), 683-706

Paul W. Schroeder, "The 'Balance of Power' System in Europe, 1815-1871", *Naval War College Review*, 27.5 (March-April 1975) 18-31

Stefan Talmon, *Recognition of Governments in International Law: With Particular Reference to Governments in Exile*, Oxford Monographs in International Law, Oxford University Press, U.S.A., 2001

T. J. Lawrence, *Essays on Some Disputed Questions in Modern International Law*, Cambridge : Deighton, Bell 1884

Ulrike Schmieder, "Spain and Spanish America in the System of Holy Alliance: The Importance of

Interconnected Historical Events on the Congresses of the Holy Alliance”, *Research Foundation of the State University of New York for and on behalf of the Fernand Braudel Center*, 38.1-2 (2015), 147-169

W. Alison Philips, *Modern Europe 1815-1899*, London: Rivingtons 1915

Ελληνική

Αθανασία Μπάλτα, Ελπίδα Βόγλη, Χρήστος Χρηστίδης, *Θέματα ελληνικής ιστορίας (19ος-20ός αι.)*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 2015

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, IB, Εκδοτική Αθηνών, 1975

Κατερίνα Γαρδίκια, *Προστασία και εγγυήσεις: στάδια και μύθοι της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης (1821-1920)*, Θεσσαλονίκη: εκδόσεις Βάνιας 1999

Κρατερός Μ. Ιωάννου, *Εξωτερική πολιτική και διεθνές δίκαιο στο Εικοσιένα*, Κομοτηνή: Σάκκουλας, 1979

Ιστοτόποι

“Biography of George Canning”, <https://www.historydiscussion.net/biography/biography-of-george-canning-1822-27-british-politician/1416>, accessed 21 November 2020

“Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους 1821-1897: Η Ευρώπη μετά τους ναπολεόντειους πολέμους”, Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, http://www.ime.gr/chronos/12/gr/1821_1833/diethni/index.html, accessed 21 November 2020

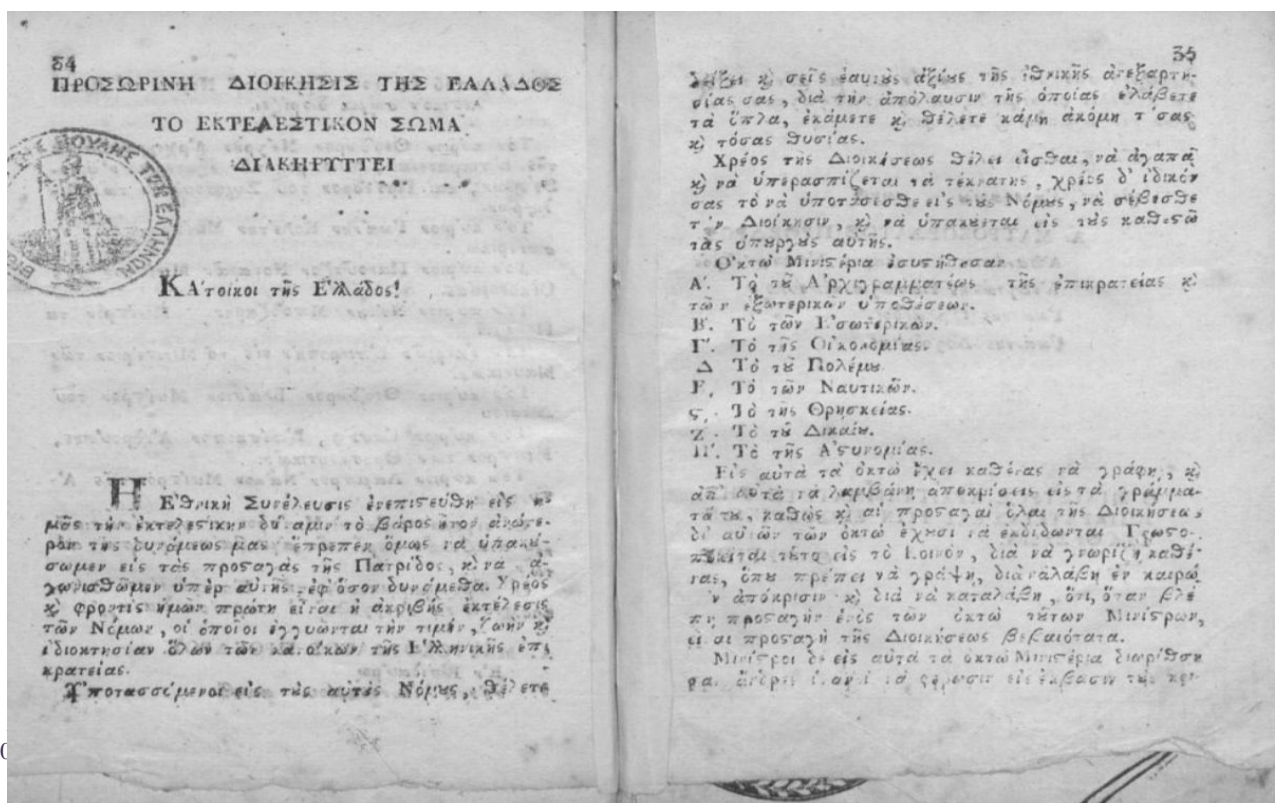
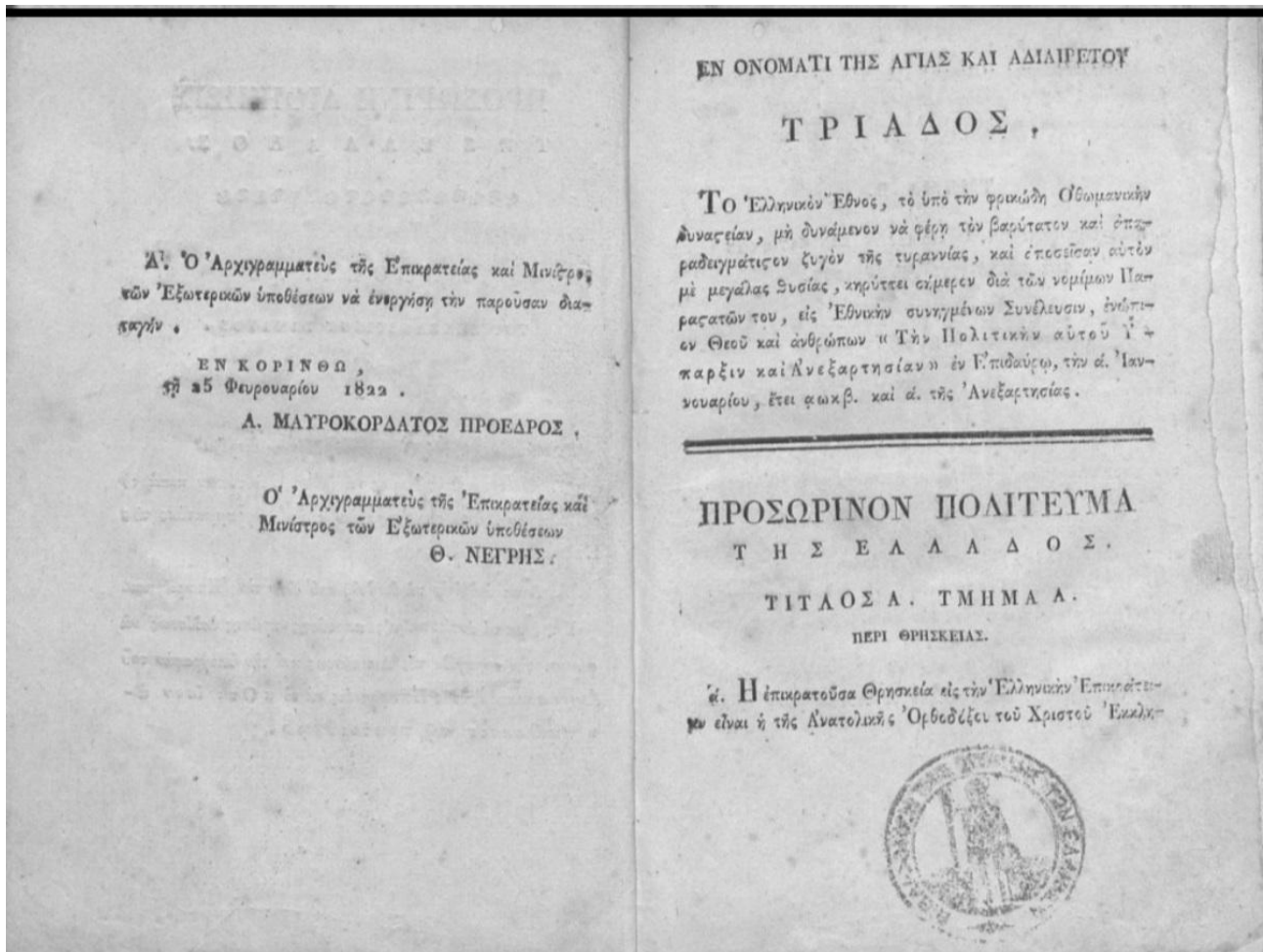
7. Παραρτήματα

I. Κάρτα μέλους της Φιλικής Εταιρίας

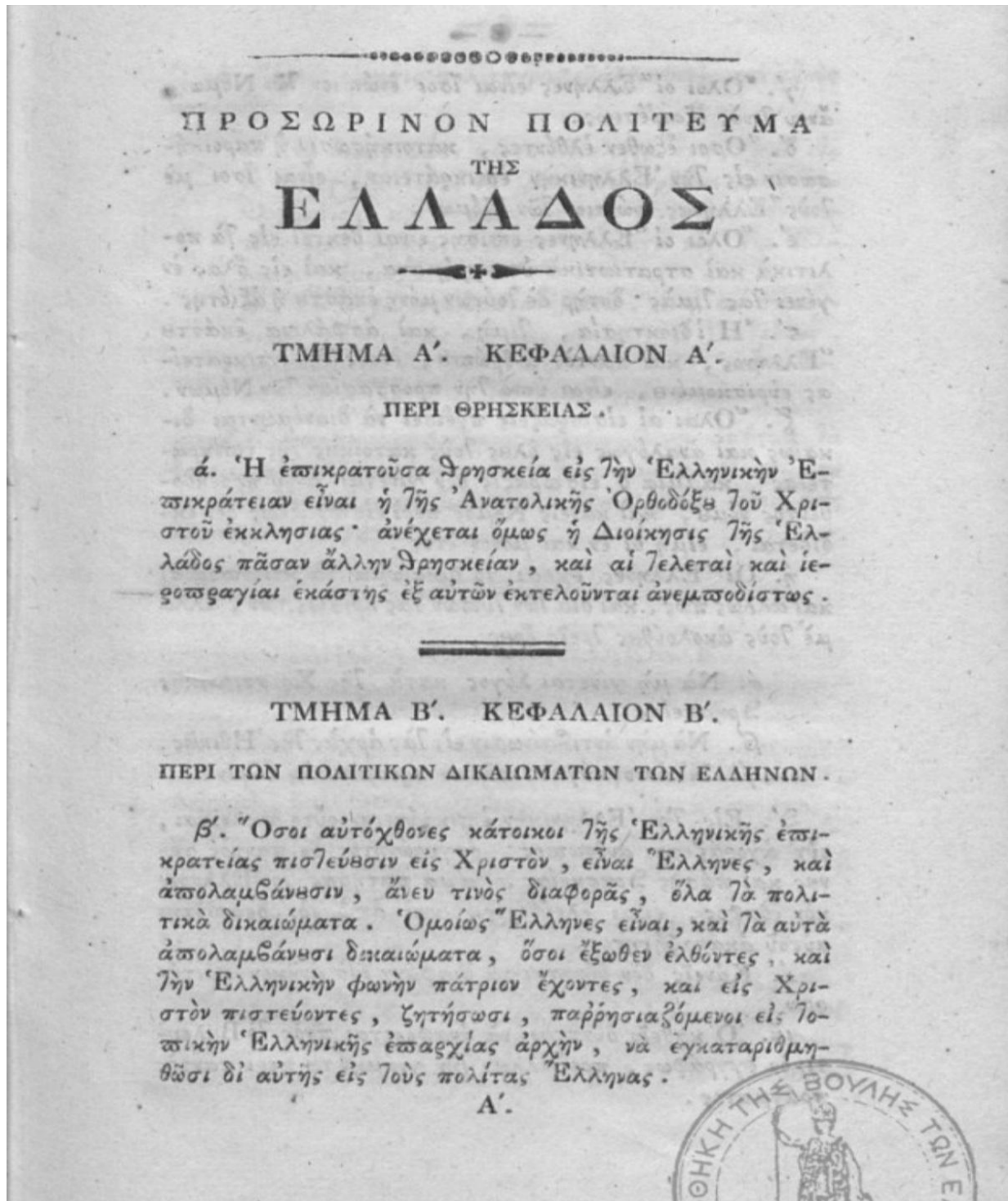

πηγή: <http://www.ime.gr/chronos/12/gr/general/gallery/001.html>

II. Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος (αποσπάσματα)

III. Νόμος της Επιδαύρου (αποσπάσματα)

— 20 —

γ. Ἐκάστη ἐπαρχία ἔχαστα ἀριθμὸν κατοίκων ἥτις τῶν εἰκοσιπέντε χιλιάδων, ἀνὰ ἓνα Παραστάτην, καὶ μείζονα τῶν εἰκοσιπέντε ἀνὰ δύο νὰ ἐκλέγῃσιν.

δ. Ἡ Νῆσος Ἰόβρα τοῖς Παραστάταις νὰ ἐκλέγῃ, δύο δ' ἡ Νῆσος Πελλῶν, καὶ δύο ἡ Νῆσος Φαρῶν.

ε. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Παραστατῶν οἱ ἐξῆς ὅροι νὰ φυλάσσονται.

α. Οἱ Παραστάται νὰ ᾖναι Ἕλληνες.

β. Νὰ ἔχῃσιν εἰκοσιπέντε ἐτὴ πλήρη.

γ. Νὰ ᾖναι αὐτόχθονες.

δ. Ἄν δὲν ᾖναι αὐτόχθονες, νὰ ᾖναι κάτοικοι, πρὸ πέντε ἐτῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἔχοντες ἐν αὐτῇ ἀκίνητα κτήματα· οἱ πολιτογραφούμενοι ἀπολαμβάνουσιν τὸ δικαίωμα τοῦ Παραστάτη κατὰ τὸν παρ. ια. τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδιόρυ.

ε. Ὅλοι οἱ Παραστάται νὰ συνέρχωνται περὶ τὰ τέλη τοῦ Μαρτίου, ὅπου διατρίβει ἡ Διοίκησις, καὶ νὰ ἐκλέγῃσι πέντε μέλη καὶ μεταξὺ τῶν ἑνα Πρεσβέρον καὶ ἓνα Ἀντιπρεσβέρον διὰ τὰ συγκροτῆται τὸ Ἐκτελεστικὸν Σώμα, νὰ ἐκλέγῃσι δὲ προσέτι Πρεσβέρον καὶ Ἀντιπρεσβέρον καὶ δύο Γραμματεῖς τοῦ Βουλευτικοῦ Σώματος, εἶναι δ' ἀδιάφορον νὰ ἐκλέγῃσιν εἰς ταῦτα ὅσον ἐκ τῶν παλαιῶν, ὅσον ἐκ τῶν νέων Παραστατῶν, καὶ ἀνόμῃ ἐκ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἀνδρας ὅμως ἐπ' ἀρετῇ καὶ συνέσει διαστελλομένους.

ς. Ἐὰν δὲν συμπέσῃ ὅλων τῶν Παραστατῶν ἡ σύγκλητος ἔλευσις, τῶν δύο τρίτων ἡ παρῶσα εἶναι ἀρκετὴ εἰς τὰς ἐκλογάς.

ζ. Αἱ ἐκλογαὶ νὰ γίνωνται διὰ τῆς ψήφου τῶν πλειόνων.

η. Ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς ἄχῃ τῆς κέ. Ἀπριλίου, τὸ νέον Βουλευτικὸν νὰ λαμβάνῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διατρεχούσης περιόδου, καὶ νὰ ἐνασχολοῦνται εἰς τὸν προ-

— 21 —

πορισμὸν τοῦ ὑποθετικοῦ λογαριασμοῦ τῆς ἐρχομένης περιόδου, καὶ τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν δυνάμεων, ἐν τοῖς τοῖς Διοίκησις νὰ ἐνεργῇ, καὶ κατὰ τὴν κ. ἢ νὰ ἀρχίσῃ ἡ νέα περίοδος.

ι. Ὁ παρὼν Νόμος ἰσχύει, ἄχρις ὅτου οἱ εἰρημένοι δύο Νόμοι ἐκδοθῇσιν.

ια. Ὁ Μινίστρος τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ ἐπιστατήσῃ ἐφ' ὅσον αὐτῷ ἀνήκει εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ παρόντος Νόμου, δεῖς δημοσιευθεὶς καταχωρηθῇσεται εἰς τὸν Κώδικα τῶν Νόμων.

Ἐν Ἐρμιόνη τῇ 9. Νοεμβρίου 1903.
καὶ β. τῆς Ἀλεξανδρείας.

Ἐν ἀπασί τοῦ Προέδρου,
Ὁ Ἀντιπρεσβέρος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ.

Ὁ Ἀρχιγρ. τῆς Ἐπικρατ.
Μινίστρος τῶν Ἐξωτ. ὑποβίβ.

Θ. Νέγγης.

Ἡ Ἑθνικὴ Νομοδοτικὴ δευτέρα
τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις,

Ἀναθεωρήσασα καὶ ἐπιδιορθώσασα τὸν παρὼν Νόμον,
Ἐψηφίσασα λαβεῖ.

α. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ δημοσιευθῇ εἰς τὴν Ἐπικράτειαν.

ΣΙΕ— 18 —ΑΙΑ

αὐτῆς Σηλτάνου, καὶ νὰ ἀνεξαρτηθῇ ἐντελῶς ἔθνος χωριστὸν αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον ἀναγνωριζόμενον, διὰ τὴν θέαν τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων, ἡ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας ὅλοι, ὅλοι οἱ Ἕλληνες νὰ καταδύμεν εἰς τοὺς λάβους, ἀλλὰ Χριστιανοὶ καὶ ἐλεύθεροι, καθὼς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους προσπαθοῦντας νὰ ἀπολαύσῃσι αἰμήτητα ἀγαθὰ, ὅτι λογγῆς εἶναι ἡ πολιτικὴ ὑποταξὶς καὶ ἀνεξαρτησία, ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δὲν γνωρίζον ἐκ φύσεως, ἀλλ' ἔχοντες τὰ ὑστερήσαν, καὶ ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους κατοικοῦντας γῆν Ἡρωϊκὴν, ὅπου ὅλα, ἐνθυμίζοντα τὴν προγονικὴν ἐνκλειαν καὶ τὰς προγονικὰς ἀρετάς, ἐμφυζόμενοι μεγάλως ζωογονοῦντα, καὶ τέλος καθὼς ἀνήκει εἰς ἀνθρώπους, πατρίην ἔχοντας, τὸν βάροςον νὰ καταπολεμήσῃ, καὶ τὴν πατρίδα νὰ ἀπελευθερώσῃσι. »

Ἐν Ἀστροί, 18 Ἀπριλίου 1823.

Ὁ Πρεσβέρος τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως,

Π. ΜΑΤΡΟΜΙΧΑΛΗΣ.

— 19 —

Ἀριθ. 17 ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.
τῶν Κώδικων
τῶν Νόμων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ

Διακηρύττει ὅτι

Ἐπειδὴ ὁ Νόμος τῆς Ἐπιδιόρυ ἀποφασίζει ἐτήσιον τὴν διάρκειαν τοῦ Βουλευτικοῦ Σώματος, καθὼς καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ,

Ἐπειδὴ διαίτεροι Νόμοι πρέπει νὰ ἐκδοθῇσι περὶ ἐκλογῆς τῶν δύο τούτων τῆς Διοικήσεως συγκροτούμετων Σωμάτων, καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι ἀδύνατον νὰ καταρθῇ ὁ πόρισμος τῶν ὅσα φάτα απαιτεῖ τὸν Νόμον ὁὐτῶν ἡ κατάθεσις,

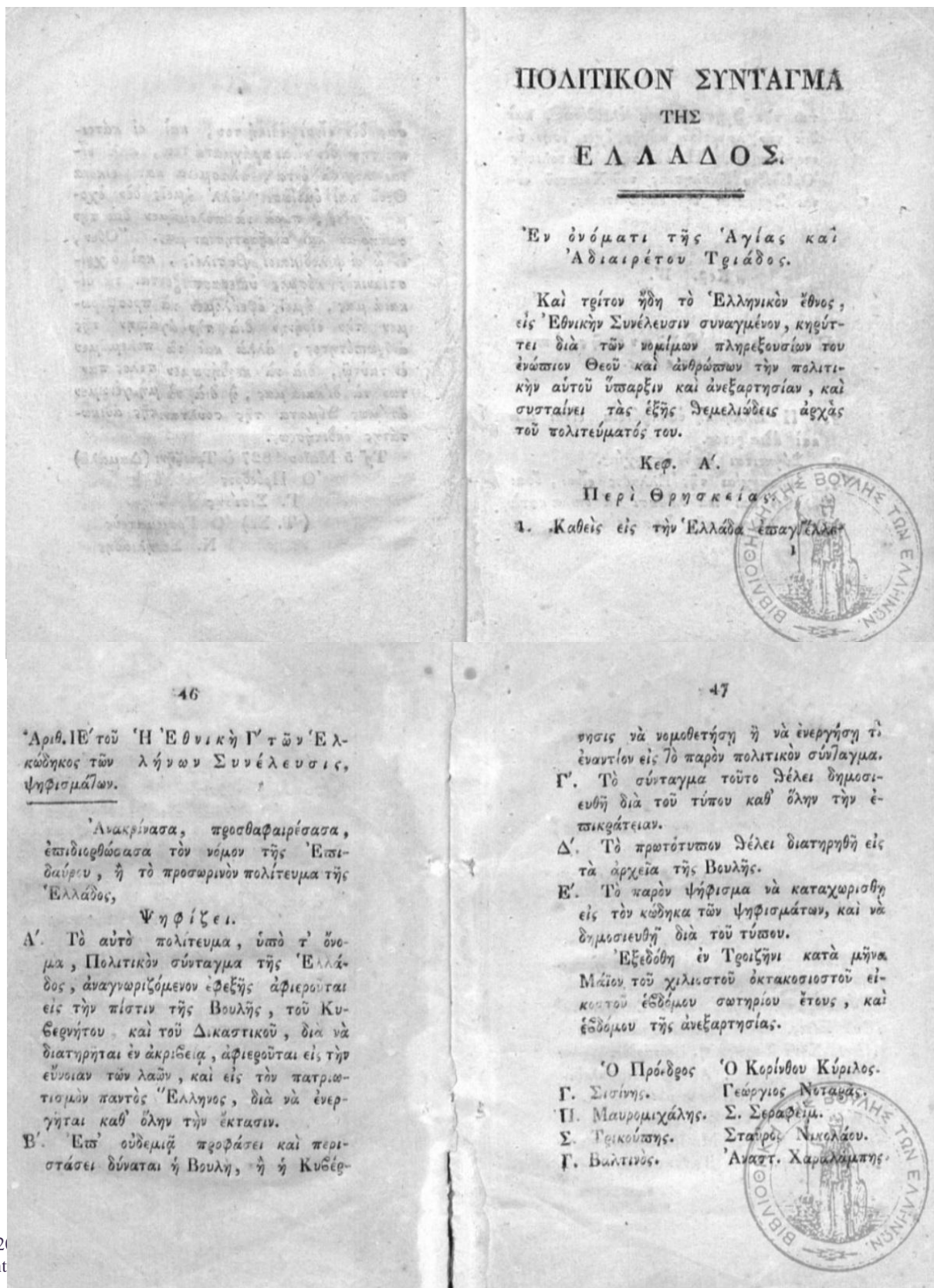
Τὸ Βουλευτικὸν ἐπεσπίσαστο, καὶ
τὸ Ἐκτελεστικὸν ἐπεσπίσαστο λαβεῖ.

α. Οἱ σταθεροὶ Νόμοι περὶ ἐκλογῆς Παραστατικῶν καὶ Ἐκτελεστικῶν Σωμάτων ἀναβάλλονται ἀναγκάτως.

β. Αἱ ἀπαιτούμεναι ἐκλογαὶ τῶν Παραστατῶν νὰ γίνωσιν οὕτως· εἰς ἑκάστον χωρίον ὁ λαὸς νὰ ἐκλέξῃ κοινῶς εὐνοπολήτην ἄνδρα, ὅλοι δ' αὐτοὶ οἱ ἐκλεχθέντες φέροντες ἔγγραφα ἀποδεικτικά τῶν χωρίων των με τὰς ὑπογραφὰς τῶν πλειόνων κατοίκων νὰ συνέλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς ἐπαρχίας, ἡ ὅποια νὰ ἐκλέξῃ κοινῶς εὐνοπολήτην ἄνδρα, ἐφοδιάζοντα με ἐνδεικτικά ἔγγραφα ἐπίσης, καὶ τότε ὅλοι ὁμοῦ αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοὶ νὰ ἐκλέξωσιν ἓνα ἐνιαύσιον Παραστάτην μεταξὺ τῶν ἑμφρονιστέρων καὶ ἡλικιωτέρων ἐπαρχιωτῶν με τῶν πλειόνων τῆς ψήφου, ἡ δὲ ψήφου ἑκάστου τῶν ἐκλεκτῶν μετρεῖται με τὴν ποσότητα τῶν οἰκονομῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας εἶναι ἐκλεγεμένοις.

IV. Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδας (αποσπάσματα)

Pro Justitia

τ.3 (2020)

E-ISSN: 2529-0401

Available online at <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>

πηγή: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagmatiki-Istoria/>